

Država kakvu znamo danas (centralizirana, jedinstveno zakonodavstvo, jak birokratski aparat) je jedna od novosti iz 19. Stoljeca. Suvremena država je nastala u Francuskoj revoluciji.

Ancien regime je pojam koji nastaje odmah na samom početku revolucije i bilo je svima jasno da je to sistem koji treba promijeniti. To su apsolutne monarhije, ali njih ne treba brkati s modernom državom. Vladar je teško mogao provoditi reforme jer su države Ancien regimea vrlo složene države.

Francuska ni izdaleka nije bila sredena država poput današnje. Sastavljena je iz pokrajina razlicitih statusa, privilegija, zakona, poreza, carina, razlicitih jezika. Državni aparat ni izdaleka nije nalik na današnju birokraciju.

Vladari kad stupe na prijestolje cine „milostive“ ustupke cijelom društvu (pomilovanja i dr.). Luj XVI. je vratio lokalne parlamente kad je došao na vlast da bi se umilo društvu. S njima ce poslije imati probleme do kraja. Za ministra financija (ne u današnjem smislu ministar već približno) uzeo je Tirgoa koji je bio fizokrat (poljoprivreda je temelj gospodarstva zemlje).

XVIII. st. (kao i XIX. st.) vjeruje da je svijet razumno ureden, veliki je pozitivizam; sve se može popraviti a narocito poljoprivredu. Doci ce do velikog napretka u agraru, jer ce znanstvenici i mislioci nadahnuti fiziokratskim nacelima obratiti se ka unapređenju poljoprivrede. Fiziokrati ce doci do istoga zakljucka kao i Adam Smit, treba omogućiti razmjenu prozoda, tako da ce uz poljoprivredu doci i do modernizacije trgovine – tržište. Tirgo je izradio opsežan sustav reformi i njihove radikalne ideje ceuciniti da je bio samo dvije godine „ministar“ (1774.-1776.). Tirgoove reforme: posjedovanje zemlje daje prava (politicka prava) i dužnosti (porez). I jedno i drugo je novost. Nastojao je ujednaciti porezni sustav, a to ne znaci samo dokinuti privilegije određenih staleža već i pokrajina.

Pokušao je provesti nešto od toga – slobodna trgovina žitom 1775., ali je bila loša godina i sve je propalo. Okrenuo je protiv sebe cijelu Francusku. Planirao je ukidanje starog nacina formiranja parlamenata, tako što bi se provodili izbori za njih. Ali, sve je ovo propalo i zatim

dolazi Neker, bankar iz Švicarske. Uzimao je kredite i napravio je jednu necuvenu stvar - objavio je troškove budžeta. Sve će zasmetati veliki troškovi dvora (oni i nisu bili strašno veliki ali su bili veliki iznosi za neke sporedne stvari). To je doprinijelo silnom raspoloženju uoči revolucije.

Ništa novo revolucija nije smislila u biti, već su provedene Tirgoove zamisli.

Ustavotvorna skupština (1789. - jesen 1791.) je praktički provela sve te reforme. Poslije je Napoleon neke stvari usavršio, ali neki temelji su postavljeni već ovdje.

S jedne strane ustavotvorna skupština je izradivala ustav, a s druge je došla u priliku provesti reforme.

Bastilja je bila simbol rušenja starog poretka. Nakon pada Bastilje dolazi do nemira u provinciji; nemiri na selu su tipične seljačke bune (paljenje knjiga dugova, spaljivanje vlastelinskih imanja, rušenje zamkova i dr.). Nemiri na selu su trajali dva tjedna i izbili su spontano kao strah („veliki strah“ u literaturi) na ono što se događalo u Parizu. Nemiri u unutrašnjosti će stvoriti paniku u narodnoj skupštini. Poslanici će se odreći privilegija u ime onih koji zastupaju - Bartolomejska noć privilegija od 4. kolovoza 1792.

Svi su do tada imali pojedine privilegije - nešto što regulira vaš status u društvu. Kad su se odrekli privilegija srušen je stari sustav - ne postoje više stari društveni odnosi.

Morale su se stvoriti nove norme jer je prestalo funkcionirati staleško društvo.

Upravne reforme - u upravi je zemlja podijeljena na 83 departmana. Starim upravnim jedinicama je falilo to što su povijesne tvorevine. Granice departmana su nastale prema

geografskim obilježjima i gledalo se na približnu ujednačenost u broju stanovnika. Dijele se kasnije na arondismane, općine...

Druga reforma je da se ljudi biraju u lokalne organe vlasti. U prvom trenutku to je bila decentralizacija, poslije će to Napoleon promijeniti. Sudstvo je izmijenjeno zbog veza sa starim parlamentima. Uvodi se porota i dr.

Dolazi do humanizacije kazni - giljotina (brza smrt).

Drugi sklop reformi je u vezi gospodarstva. Uvedeni su porezi za sve. Ukinute su unutarnje carine, sad je već ujednačena država. Porez za sve i isti porez za sve, ujednačene su mjere što je olakšalo trgovinu. Uveden je metricki sustav (on je apstraktan za razliku od prijašnjih opipljivih mjera).

Pitanje cehova (cvrste udruge koje štite svoje članove i imaju monopol na određenim područjima). Još je Tirgo tražio njihovo ukidanje. Otici će se u drugu krajnost, cehovi će biti ukinuti ali i uvedena zabrana udruživanja i štrajkova. To će ostati do Napoleona III. Zabrana udruživanja je ideal liberala.

Država i crkva. Mjere koje su se odnosile na katoličku crkvu odnose se i na druge vjerske zajednice (nešto protestanata uglavnom). Francuska revolucija će ocijeniti da je crkva mocna institucija izvan kontrole. U jesen 1789. uvedena je prva mjera protiv crkve - oduzimanje zemlje. To je bio politicki, a ne ekonomski potez jer je crkva prije toga bila ponudila državi gotov novac za zemlju ali nije prihvaceno. Zemlja je oduzeta i dana je na tržište ljudima uz povoljan kredit. S jedne strane oslabljena je crkva, a s druge pridobijen je puk. Oduzimanje zemlje je apsolutno politicki potez.

1790. donesen je gradanski ustav svećenstva. Po tom zakonu svećenici bi trebali postati državnim službenicima koje država razmješta gdje hoće i daje im placu. Tu je stvarno puklo u odnosu države i crkve. Svećenici su morali prisegnuti na lojalnost državi. Oko 1/3 svećenstva je podupiralo lojalnost državi, a od 135 biskupa samo 7. Prije je 2/3 svećenstva stalo uz treći stalež. Od 1790. godine svećenstvo više ne podržava revoluciju.

Jakobinci će poslije zabraniti religiju...

Država je aparat moci i ona ima sredstvo prisile - policiju i vojsku. U doba jakobinaca je

napravljen velika reforma u vojsci. Krenuli su veliki ratovi koji traju do 1815., započinje i građanski rat koji će zahvatiti 60 od 83 departmana. Uvodi se opća vojna obveza. Do tada su bili vojnici profesionalci i dobrovoljci.

Francuska ima ogromnu vojsku i to će i drugi na brzinu prihvatiti i provesti. Država postaje jaka i uvodi se ratna privreda (država dirigira privredu). Zemlja je u kaosu od svih tih ratova. Novac ne vrijedi skoro ništa. Uvedeno je maksimiziranje cijena namirnica.

Proveden je još jedan tip agrarne reforme - oduzeta je zemlja nemigranata. Ukinuta su plemićka prava. Napoleon (čovjek silnih talenata koji se uz još znao okružiti sposobnim ljudima) kada dolazi na vlast proglašava da je revolucija završena, ali da su tekovine ostavljene i time je pridobio mnoge i ljudima je laknulo.

Stvorio je modernu centraliziranu državu. Na celo departmana se postavljaju prefekti. On ih postavlja - ne bira ih neka lokalna ekipa. Prefekti su nazivani „malim carevima“ - imali su velike ovlasti. To su odani državni službenici.

Samouprava je došla na niske grane. Ojacao je državni aparat ali i proveo gospodarske reforme (preko 70% poreza činile su trošarine i državni monopoli). Porez na zemlju cini manje od 30%. Uveo je novi način sakupljanja poreza. Uveden je katastar. Izmijenila se cijela Francuska.

Uveo je financijsku godinu - budžet za jednu godinu za koji se podnosi javni izvještaj (prohodi i rashodi). Uvedena su ministarstva. Nevrijedni asignati su zamijenjeni francima. To je najstabilnija valuta u XIX. stoljeću, održat će stabilnost do I. svjetskog rata. Franak je konačno stabilizirao privredu. Osnovana je središnja banka po uzoru na Englesku (već postoji stotinjak godina). Središnja bankadrži nadzor nad novcem i regulira vrijednost novca.

Najvažnija Napoleonova reforma je zakonodavna reforma. Bilo je do tada preko tristotinjak običajnih prava u Francuskoj. Code Napoleon ili Code civile je građanski zakonik. To su svi zakoni na jednom mjestu. Uvedeno je dosta odredaba rimskoga prava jer je Napoleon bio Korzikanac gdje je bilo dosta prisutno rimsko pravo.

Građanski zakonik je uz opću vojnu obvezu ono što je oduševilo Europu. Itekako su saveznici poslije preuzeli Napoleonove dosege.

Napoleon je reformirao školstvo. Na ovome na ispitu najčešće griješite - nije uvedeno obavezno osnovno školovanje već liceji. Liceji su nešto poput današnje srednje škole. Škola više nije crkvena već državna. Licej izgleda kao vojarna, na jednom mjestu su i učitelji i nastavnici. Ispocetka se učitelji nisu smjeli ženiti poput vojnika i svećenika, ali je poslije se odustalo od toga. Uveden je ujednačen nastavni plan i program. On će ostati i poslije Napoleona. Liceji su bili skupa škola ali su dodijeljivane stipendije djeci vojnika i dr. U licejima se školuje za državnu službu. Država time reproducira i ojačava samu sebe. Državne službe postaju atraktivne. Liceji su u biti male tvornice za buduće državne službenike.

Napoleon je vratio plemićke titule ali ih je vezao uz pojedine službe. Uz titulu prefekta se dobiva grofovska titula. Titula nije nasljedna. Bila je prava pomama za titulama.

Država i crkva za Napoleona. Progoni nad crkvom su prestali onda kada je pogubljen Robespier. Direktorij je ostavio crkvu na miru, točnije po strani. Napoleon kad regulira sve, uređuje i odnose s crkvom - konkordat iz 1801. On je bio kompromis. Uveden je stari kalendar. Katolička crkva nije priznata kao državna crkva, ali je navedena kao vjera većine Francuza. Novina je da se crkvi može darovati imovinu, a crkva se zauzvrat odrekla traženja nekada oduzete imovine. Na neki način svećenici su postali državni službenici - dobijali su plaće, ali su imenovani od biskupa koje imenuje država uz supotpis pape. Svećenici su sa propovjedaonica morali procitati državne odluke.

Crkvi je pukao film kad je u katekizam uneseno da se treba zahvaljivati i žrtvovati za Napoleona. Uz sve prijepore konkordat ostaje na snazi do početka XX. stoljeća.

